

DOBRO UPRAVLJANJE

ZA OTVORENOST I ODGOVORNOST
U POLITICI I UPRAVLJANJU

autori/ke: Dragan Koprivica / Đordije Brkuljan / Milena Gvozdrenović / Milena Milošević

OTVORENOST PARLAMENATA U REGIONU I CRNOJ GORI

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

ActionSEE

National Endowment
for Democracy

Supporting freedom around the world

Ovaj predlog praktične politike je dio projekta finansiranog od strane NED - National Endowment for Democracy

Ovaj projekat je sufinansiran od strane Evropske unije.
Predlog praktične politike je urađen uz pomoć Evropske unije.
Sadržaj je isključivo odgovornost ActionSEE mreže i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

autori/ke: Dragan Koprivica / Đorđije Brkuljan / Milena Gvozdinović / Milena Milošević

OTVORENOST PARLAMENTA U REGIONU I CRNOJ GORI

STAVOVI IZNIJETI U DOKUMENTU PREDSTAVLJAJU STAVOVE AUTORA
I NE ODRAŽAVAJU NUŽNO MIŠLJENJE DONATORA.

THE VIEWS EXPRESSED IN THIS DOCUMENT ARE AUTHORS'
AND DO NOT NECESSARILY REFLECT THE VIEWS OF THE DONOR.

Podgorica, april 2017

UVOD

Centar za demokratsku tranziciju (CDT) je, u saradnji sa partnerima iz regionalne mreže NVO "ActionSEE", pripremio predlog praktične politike, u kome analiziramo nivo transparentnosti, otvorenosti, odgovornosti parlamenata u regionu Zapadnog Balkana.

Predlog je rezultat istraživanja, baziranog na naučnoj metodologiji koje su članice mreže ActionSEE razvijale u prethodnih nekoliko mjeseci. Cilj naših aktivnosti je da kroz objektivno mjerenje otvorenosti parlamenata u regionu utvrdimo stvarno stanje u ovoj oblasti i uputimo preporuke za njegovo unapređenje. Cilj je, takođe, i unapređenje poštovanja principa dobrog upravljanja, u kojima otvorenost zauzima značajno mjesto.

Svi parlamenti u regionu moraju obezbijediti punu otvorenost svog rada i time demonstrirati političku odgovornost i poštovanje osnovnih principa demokratije. Parlamenti moraju, kroz obezbjeđivanje svih relevantnih informacija, omogućiti nesmetan uvid u njihov rad. Samo otvorene i odgovorne institucije mogu raditi na stvaranju demokratskog društva kom teže sve zemlje regiona.

Obaveze parlamenata na najbolji način definiše Deklaracija o otvorenosti parlamenta u kojoj se sugeriše da parlament mora obezbijediti da građani imaju pravnu pomoć u ostvarivanju prava na pristup parlamentarnim informacijama. Apostrofira se dužnost skupštine da podstiče otvorenost i dijeli primjere dobre prakse sa drugim parlamentima kako bi se povećala otvorenost i transparentnost. Dalje, afirmiše se saradnja sa organizacijama civilnog društva koje se bave monitoringom rada parlamenta i građanima kako bi se osiguralo da parlamentarne informacije budu potpune, tačne i pravovremene.

Imajući u vidu navedeno, potrebno je da svi parlamenti u regionu, koji to nijesu uradili, pristupe potpisivanju Deklaracije o otvorenosti parlamenta kao i da rade na njenoj implementaciji.

Naš predlog praktične politike je upućen donosiocima odluka u parlamentima zemalja regiona. On može biti od koristi i predstavnicima međunarodnih institucija, ali i kolegama iz NVO sektora koji se bave ovim pitanjima.

Ostajemo otvoreni za sve sugestije, dobronamjerne kritike i rasprave o našem predlogu.

Otvorenost zakonodavne vlasti u regionu

Parlamenti u regionu u prosjeku ispunjavaju 63% kriterijuma otvorenosti. Ovaj rezultat nije zadovoljavajući, imajući u vidu da je riječ o tijelima koja su neposredno izabrana i odgovorna građanima.

Parlamenti imaju ključnu ulogu u demokratskom sistemu, te bi trebalo da budu nosioci procesa koji će omogućiti građanima da efikasnije prate rad institucija. Međutim, kao ni u slučaju izvršne vlasti, najviša zakonodavna tijela regiona nemaju strateški pristup politici otvorenosti. Zahtjevi otvorenosti se mogu samo posredno izvesti iz Ustava, Poslovnika i drugih akata, i kao takvi predmet su različitog tumačenja i rapoloženja parlamentarne većine.

Informacije o radu parlamenta pripadaju javnosti¹, te je nužno konstantno usavršavati postojeći nivo kulture parlamentarne otvorenosti. Politika otvorenosti trebalo bi da se razvija prateći informaciono-komunikacione trendove, kroz korišćenje novih tehnologija i objavljivanje podataka u mašinski čitljivoj formi. U prilog tome ide podatak koji pokazuje da parlamenti u regionu nijesu posvećeni objavljivanju podataka u otvorenom formatu, čime se minimizira upotrebna vrijednost informacija koje objavljuju.

Nedovoljna transparentnost organizacionih i finansijskih informacija

Monitoringom je utvrđeno da parlamenti uglavnom nijesu transparentni u pogledu objavljivanja informacija sa sjednica parlamentarnih odbora. Većina parlamenata ne objavljuje listing glasanja i listu poslanika koji su prisustvovali sjednicama odbora. Dodatno, u većini zemalja sjednice odbora se ne prenose audio ili video putem.

Većina parlamenata u regionu tek treba da afirmiše princip finansijske javnosti i otvorenosti. Parlamenti uglavnom ne ispunjavaju ni minimum međunarodnih standarda budžetske transparentnosti², koji nalažu da finansijska dokumenta budu dostupna javnosti. Na zvaničnim internet stranicama većine parlamenata građani ne mogu pronaći budžete za sve tri prethodne godine. Takođe, velika većina ne objavljuje završne račune. Parlamenti treba da rade kontrolu trošenja državnog novca u toku godine i da objavljuju polugodišnje izvještaje o izvršenju budžeta.

1) Deklaracija o otvorenosti parlamenata. Dostupno na: <https://goo.gl/NhTYvH>. Pristupljeno: 27.03.2017.

2) Best Practices for Budget Transparency, OECD, 2002. Dostupno na: <https://goo.gl/qamVDW>; Guidelines for Parliamentary Websites, Inter-Parliamentary Union, 2009. Dostupno na: <https://goo.gl/gD2Wg0>. Pristupljeno: 27.03.2017.

Nedovoljno razvijena komunikacija sa građanima i mogućnost njihovog učešća

Parlamenti u regionu treba da jačaju svoju predstavničku funkciju kroz ostvarivanje direktne komunikacije sa građanima i njihovo uključivanje u proces kreiranja politika. Parlamenti treba posebnu pažnju da posvete razvoju elektronskih usluga.

Parlamenti treba da budu dostupni građanima, te osim mogućnosti ostvarivanja komunikacije putem telefona ili e-maila, potrebno je inicirati pokretanje inovativnih kanala za dvosmjernu komunikaciju sa građanima. Takođe, potrebno je aktivnije koristiti postojeće mehanizme za komunikaciju, a naročito društvene mreže. Monitoringom je utvrđeno da većina parlamenata ili nema naloge na društvenim mrežama ili ih ne koristi aktivno.

Dodatno, monitoringom je prepoznata potreba za jačanjem kapaciteta za punu i dosljednu primjenu zakona o slobodnom pristupu informacijama³.

(NE)Etičko ponašanje poslanika

Dosljedna primjena etičkih kodeksa poslanika je od ključne važnosti za podizanje nivoa političke odgovornosti i povjerenja javnosti u rad parlamenata. Međutim, dok određene zemlje regiona nijesu ni usvojile etičke kodekse, druge ga aktivno ne promovisu niti djelotvorno primjenjuju. Parlamenti u regionu treba da uspostave jasne mehanizme za praćenje sprovođenja etičkih kodeksa poslanika i sankcionisanje svakog kršenja propisanih etičkih standarda. Praksa iz regiona pokazuje da kršenje etičkih kodeksa uglavnom ne rezultira sankcionisanjem nedoličnog ponašanja, i često predstavlja predmet političkih dogovora. Takođe, potrebno je donijeti pravila koja će obavezati parlamente da objavljuju rezultate postupaka povodom kršenja odredbi kodeksa. Na taj način bi se povećala transparentnost tih postupaka.

Nedovoljni efekti parlamentarne kontrole ostalih grana vlasti

Monitoringom je utvrđeno da je u zemljama regiona uspostavljen niz mehanizama za parlamentarnu kontrolu izvršne vlasti. Međutim, njihova primjena je najčešće formalne prirode. U praksi izostaju vidljivi efekti kontrole, te su rijetki primjeri koji su dali konkretne ishode u smislu utvrđivanja odgovornosti i sankcionisanja predstavnika izvršne ili drugih grana vlasti.

3) Monitoring je pokazao da većina parlamenata nema uspostavljen sistem obuka ili kreiran vodič koji je namijenjen državnim službenicima, kako bi službenici pristupali podacima koji se objavljuju shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama i kako bi preduzimali ostale obaveze koje predviđa taj Zakon.

4) "Ovjeravanje" zakona i neokrišćenje postojećih mehanizama parlamentarnog nadzora proističe iz političkih sistema zemalja Zapadnog Balkana, koji su glavni uzrok dominacije izvršne vlasti nad zakonodavnom.

5) Indeks otvorenosti parlamenta, koji je sproveo Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), pokazuje da je Skupština Crne Gore bila najotvorenija u regionu 2014, 2015 i 2016. Detalji dostupni na: <http://www.otvoreniparlament.rs/istrazivanje>. Pristupljeno: 27.03.2017.

Parlamenti ne smiju biti mjesta za nekritičko usvajanje predloga izvršne vlasti, već za njihovo preispitivanje i efikasno kontrolisanje učinjenog⁴. Zakonodavne obaveze poslanika ne smiju biti razlog za zanemarivanje kontrolne funkcije koja predstavlja jednu od najvažnijih garancija demokratije.

Svi parlamenti u regionu moraju uložiti napore za punu primjenu postojećih mehanizama i time doprinijeti podizanju nivoa političke odgovornosti.

Otvorenost Skupštine Crne Gore

Skupština Crne Gore je, već treću godinu zaredom, najotvorenija u regionu⁵. Prema najnovijim rezultatima istraživanja Skupština Crne Gore ispunjava 85% indikatora otvorenosti. Ovaj respektabilan rezultat ukazuje na posvećenost i naporan rad u aktuelnom i prethodnim sazivima Skupštine. Napravljen je korak naprijed u gotovo svim segmentima funkcionisanja Skupštine.

Na internet stranici Skupštine se može pronaći lista poslanika/ca i informacije o njihovim primanjima. Objavljeni su svi programi rada i izvještaji o radu za prethodne tri godine. Takođe, objavljeni su tekstovi predloga zakona, usvojenih zakona i podnešeni amandmani. Skupština objavljuje i sve potrebne informacije o javnim nabavkama.

Iako Skupština ostvaruje najbolje rezultate u regionu, ostaje nekoliko značajnih pitanja kojim se ova institucija ozbiljno mora baviti kako bi dostigla međunarodne standarde otvorenosti i odgovornosti. U nastavku teksta dajemo ključne preporuke za nastavak razvoja u ovoj oblasti:

Strateški planirati razvoj otvorenosti i odgovornosti Skupštine Crne Gore kroz identifikaciju ključnih problema i načina njihovog rješavanja. Revidirati Poslovnik o radu, Etički kodeks poslanika i razmotriti potrebu za donošenjem Zakona o Skupštini Crne Gore.

Potrebno je napraviti detaljniju analizu pojedinih odredbi Poslovnika o radu Skupštine sa aspekta njihove učinkovitosti i kvaliteta sprovođenja u proceduralnom i suštinskom smislu. Npr. potrebno je dodatno precizirati proceduru zakazivanja vanrednih sjednica Skupštine jer su se, u javnosti, stvarale brojne polemike i nejasnoće. Takođe, potrebno je revidirati i unaprijediti odredbe Poslovnika koje se tiču kontrole izvršne vlasti. Skupština mora obezbijediti mehanizme da djeluje u skladu sa zaključcima i preporukama koje se usvoje na

kontrolnim saslušanjima. Zabrinjavajući je podatak da je u 2015. godini sprovedena samo jedna parlamentarna istraga nije dobila konačan epilog⁶. Parlamentarne istrage ne mogu imati “neriješen” rezultat i u tom smislu se moraju postaviti nova poslovnička pravila.

Pored ovoga potrebno je značajno proispitati ulogu Kolegijuma predsjednika Skupštine sa stanovništa transparentnosti ali i njegovog djelokruga rada. Često se dešavalo da Kolegijum iza zatvorenih vrata donosi, u najmanju ruku, sporne odluke koje u nekim djelovima suspenduju Poslovnik Skupštine.

Etički kodeks predstavlja akt kojim bi trebalo da se jača dostojanstvo i odgovornost poslanika, ugled Skupštine, kao i povjerenje građana u ovu instituciju. On se, u Crnoj Gori, ne primjenjuje adekvatno, niti propisuje adekvatne sankcije za eventualne povrede. Parlament nema praksu pokretanja disciplinskih postupka u vezi kršenja kodeksa. Uprkos očekivanjima, od donošenja Etičkog kodeksa došlo je do pogoršanja u ovoj oblasti, te ovaj akt nije ispunio svoju svrhu.

Imajući u vidu sve navedeno, jasno je da se Skupština Crne Gore na aktivan način mora odnositi prema ovim i drugim pitanjima. Potrebno je formirati radnu grupu koja će napraviti analizu problema ali i plan promjene dokumenata i praksi koje ne funkcionišu kako treba. Kruna ovog procesa bi bila usvajanje Zakona o Skupštini kojim bi se ova, najvažnija demokratska institucija u zemlji postavila na mjesto koje joj pripada, a sva njena prava i obaveze bile zakonska kategorija. Donošenje Zakona o Skupštini bi zahtijevalo učešće i najširi mogući konsenzus svih parlamentarnih političkih subjekata.

Povećati transparentnost rada parlamentarnih radnih tijela kroz uvođenje njihovih direktnih prenosa. Omogućiti jednostavniji pristup listama glasanja za svaku tačku sjednica radnih tijela.

Radi potpuno transparentnog sistema donošenja odluka u Skupštini potrebno je povećati transparentnost rada radnih tijela. Najjednostavnije rješenje je uvođenje direktnih internet prenosa sjednica radnih tijela ali i transparentnije i brže prikazivanje lista glasanja za svaku od tačaka.

Takođe, potrebno je redovno objavljivanje informacija o prisustvu poslanika na plenarnim sjednicama kako bi građani imali direktan uvod u odgovornost rada onih koje su glasali.

6) U odgovoru Skupštine na upitnik koji je dostavljen CDT-u 07.11.2016. se navodi: Anketni odbor za prikupljanje informacija i činjenica o postupanju nadležnih držanih organa u zaštiti imovine, javnog interesa prilikom prodaje imovine Duvanskog kombinata Podgorica AD u stečajju, podnio je Skupštini Crne Gore Izvještaj sa predlogom mjera, dana 20. jula 2016. godine. Na sjednici petog vanrednog zasijedanja u 2016. godini kao tačka dnevnog reda bio je Izvještaj Anketnog odbora, ali kako dnevni red sjednice nije usvojen, pretres povodom ove tačke dnevnog reda nije obavljen.

7) U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu se navodi da "Skupština i dalje funkcioniše na transparentan način, ali još uvijek ne postoji procedura za postupanje po peticijama građana". U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2016. da "nisu preduzete radnje da se uspostavi postupak rješavanja peticija i pritužbi građana". Dostupno na: <https://goo.gl/GMCNFR>, <https://goo.gl/THFUPX>. Pristupljeno: 31.03.2017.

8) Vlada je u 2015. godini predložila 96 zakona, dok su poslanici predložili 65 zakona. Od toga, 28 zakona je usvojeno po skraćenoj proceduri zbog usklađivanje zakona Crne Gore sa evropskim pravom i međunarodnim ugovorima i konvencijama (odgovor Skupštine na upitnik CDT-a, dostavljen 07.11.2016. godine).

9) Primjer za to da se analize ili ne rade ili da je njihov kvalitet slab pokazuju izmjene i dopune Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, u dijelu koji se tiče naknada majkama sa troje ili više djece, gdje nije se vodilo računa o velikom uticaju na budžet države. Kao rezultat toga, imamo situaciju da su naknade po osnovu ovih prava veliki teret na budžet i da doprinose neodrživosti javnih finansija.

Poboljšati komunikaciju Skupštine Crne Gore sa građanima kroz otvaranje kanala za "brzu" komunikaciju na makar dvije društvene mreže. Omogućiti građanima podnošenje inicijativa.

Skupština Crne Gore bi trebala da u što skorijem roku otvori direktne kanale komunikacije sa građanima preko društvenih mreža. Trenutno Skupština na ovim mrežama nema aktivnu ulogu tako da su građani uskraćeni za dobijanje informacija preko njih.

Osim prava predlaganja zakona preko poslanika, građanima se mora omogućiti i direktno podnošenje inicijativa i peticija Skupštini. Poslanici bi trebalo da se obavežu da će inicijative građana dobro razmotriti i staviti u parlamentarnu proceduru. Takođe, potrebno je razmotriti mogućnost njihovog podnošenja elektronskim putem kako bi građani ostvarili svoje političko pravo na direktniji i pristupačniji način.

Na problem nepostojanja procedure postupanja po peticijama upućuju i izvještaji EU o napretku.⁷ Uporedo sa propisivanjem ove mogućnosti, neophodno je donijeti komunikacioni plan za njihovu promociju, kako bi se što veći broj građana informisao.

Usvojiti jedinstvenu metodologiju za procjenu uticaja zakonskih rješenja (RIA analiza) i značajno povećati kapacitete Skupštine za izradu ovih studija.

Zakonodavna aktivnost Skupštine⁸ mora biti unaprijeđena tako što će se raditi na procjeni mogućih uticaja zakonskih rješenja tokom njihove pripreme (RIA analiza). Zakoni predloženi od strane Skupštine moraju proći proceduru koja će pokazati koliki će uticaj njihovo sprovođenje imati na živote građana. U ovaj proces moraju biti uključene sve strane i to putem konsultacija, a rezultati analize se moraju transparentno saopštavati javnosti. Kako bi dobili na kvalitetu, rezultati analiza moraju biti evaluirani od strane stručnjaka. Sada imamo situaciju da Skupština ovu analizu radi samo u nekim slučajevima⁹ i da pri tome ne postoji jedinstvena metodologija po kojoj se radi ova analiza.

Unaprijediti budžetsku transparentnost Skupštine i približiti je građanima. Povećati transparentnost procesa usvajanja budžeta Crne Gore.

Neophodno je pospješiti i objavljivanje budžeta i završnog računa na internet stranici¹⁰. Takođe, budžetska dokumenta bi trebalo objavljivati u open data formatu. Skupština bi trebalo da kroz donošenje Budžeta za građane predstavi građanima budžetske planove na jednostavan i razumljiv način. Kako bi se vršila što kvalitetnija analiza nacрта budžeta svi odbori bi trebalo da raspravljaju o njemu i da daju svoja mišljenja.

Metodologija istraživanja

Otvorenost je ključni uslov demokratije jer omogućava građanima da dobiju informacije i znanje potrebno za ravnopravno učestvovanje u političkom životu, efektivno donošenje odluka i držanje institucija odgovornim za politike koje sprovode.

Veliki broj zemalja preduzima konkretne akcije u cilju povećanja svoje transparentnosti i odgovornosti prema građanima. A da bismo ustanovili u kojoj mjeri građani Zapadnog Balkana dobijaju pravovremene i razumljive informacije od svojih institucija, razvijen je Regionalni indeks otvorenosti parlamenata.

Regionalni indeks otvorenosti mjeri stepen do kojeg su parlamenti otvoreni prema građanima i društvu, na osnovu četiri principa: (1) transparentnost (2) pristupačnost (3) integritet i (4) učinkovitost.

Princip **transparentnosti** podrazumijeva da su organizacione informacije, budžet i postupak javnih nabavki javno dostupni i objavljeni. **Pristupačnost** se odnosi na obezbijedivanje i poštovanje procedura za slobodan pristup informacijama, te jačanje interakcije sa građanima. **Integritet** obuhvata mehanizme za prevenciju korupcije, sprovođenje etičkih kodeksa i regulaciju lobiranja. Posljednji princip, **učinkovitost**, se tiče monitoringa i evaluacije politika koje se sprovode.

Vodeći se međunarodnim standardima i preporukama¹¹ i primjerima dobre prakse, ovi principi su dalje razrađeni kroz posebne kvantitativne i kvalitativne indikatore koji se ocjenjuju na osnovu dostupnosti informacija na zvaničnim internet stranicama, kvaliteta pravnog okvira za pojedinačna pitanja, drugih izvora javnog informisanja i upitnika koji su proslijeđeni institucijama.

Kroz više od 100 indikatora mjerili smo i analizirali otvorenost parlamenata u regionu, i prikupili preko 1000 podataka.

10) Na internet stranici Skupštine je objavljen prijedlog budžeta za 2015. godinu. Dostupni su prijedlozi završnih računa za 2013. i 2012. godinu, ali ne i konačne verzije. Nije objavljen završni račun za 2013. i 2012. godinu (usvojena verzija – ukaz o proglašenju Zakona).

11) Analizirani su standardi i preporuke brojnih međunarodnih institucija, kao što su: Access Info Europe, EU, IPU, OECD, OGP, SIGMA, World Bank itd.

Mjerenje je sprovedeno u periodu od oktobra do kraja decembra 2016. godine. Na osnovu rezultata istraživanja, razvijen je predstavljeni set preporuka i smjernica koje su usmjerene institucijama.

Istraživački centar CDT-a (IC) je osnovan **2011.** godine uz podršku Think Thank Fonda. Cilj **IC**-a je unapređenje javnih politika, donošenje kvalitetnijih odluka državnih organa, osnaživanje javnog dijaloga i jačanje institucija.

Koristeći savremene naučno-istraživačke tehnike i metode **IC** posebno analizira, istražuje i ocjenjuje:

- Regularnost izbornog procesa
- Transparentnost i odgovornost javne uprave na nacionalnom i lokalnom nivou
- Proces pregovora u okviru evropskih i evroatlantskih integracija
- Funkcionisanje civilnog društva

IC se u svom radu vodi standardima transparentnosti, objektivnosti i preciznosti. Oslanjajući se na komparativne primjere dobre prakse i praktične rezultate, definiše mjere i preporuke za poboljšanje stanja koje se dostavljaju donosiocima odluka i široj javnosti.

IC je posvećen kontinuiranom usavršavanju istraživačkih kapaciteta i mehanizama, a uspješno saraduje sa domaćim i stranim ekspertima.

IC je u dosadašnjem radu sproveo niz istraživačkih projekata. Vašoj pažnji preporučujemo:

Preporuke za unaprjeđenje stanja - Otvorenost institucija izvršne vlasti u regionu i Crnoj Gori

<https://www.cdtmn.org/dobroupravljanje/du-analize/otvorenost-institucija-izvršne-vlasti-u-regionu-cg-2017-predlog-prakticne-politike/>

Preporuke za poboljšanje komunikacije Ministarstva za evropske poslove

https://www.cdtmn.org/wp-content/uploads/2017/03/Preporuke-za-poboljšanje-komunikacije-Ministarstva-za-Evropske-poslove_final.pdf

Predlog praktične politike - Depolitizovana i efikasna izborna administracija – preduslov povjerenja u izbore

<https://www.cdtmn.org/wp-content/uploads/2017/02/DIK-Policy-01022017.pdf>

Preporuke za unapređenje rada Agencije za sprječavanje korupcije - Kroz osvrt na zaključke objavljene u izvještaju o kontroli parlamentarnih izbora

<https://www.cdtmn.org/izbori/izbori-analize/preporuke-za-unapređenje-rada-agencije/>

ANB – od nužne tajnosti do demokratske transparentnosti

<https://www.cdtmn.org/nato/nato-analize/transparentnost-anb-predlog-prakticne-politike/>

Planiranje, mjerenje i izvještavanje kao poluge uspjeha vladinih politika

<https://www.cdtmn.org/dobroupravljanje/du-analize/predlog-prakticne-politike/>

Dobro upravljanje u Crnoj Gori - izazovi i preporuke za poboljšanje stanja

<https://www.cdtmn.org/dobroupravljanje/du-analize/dobro-upravljanje-u-cg-predlog-prakticne-politike/>

Pregovori između Crne Gore i EU - aktivni i dobro informisani građani ili samo posmatrači u procesu

<https://www.cdtmn.org/eu/eu-analize/pregovori-o-pristupanju-cg-eu/>

CENTAR ZA DEMOKRATSKU TRANZICIJU

Adresa: Vukašina Markovića bb, 81 000 Podgorica, Crna Gora

Tel: +382 20 234 522

Email: cdtmn@t-com.me

Website: www.cdtmn.org